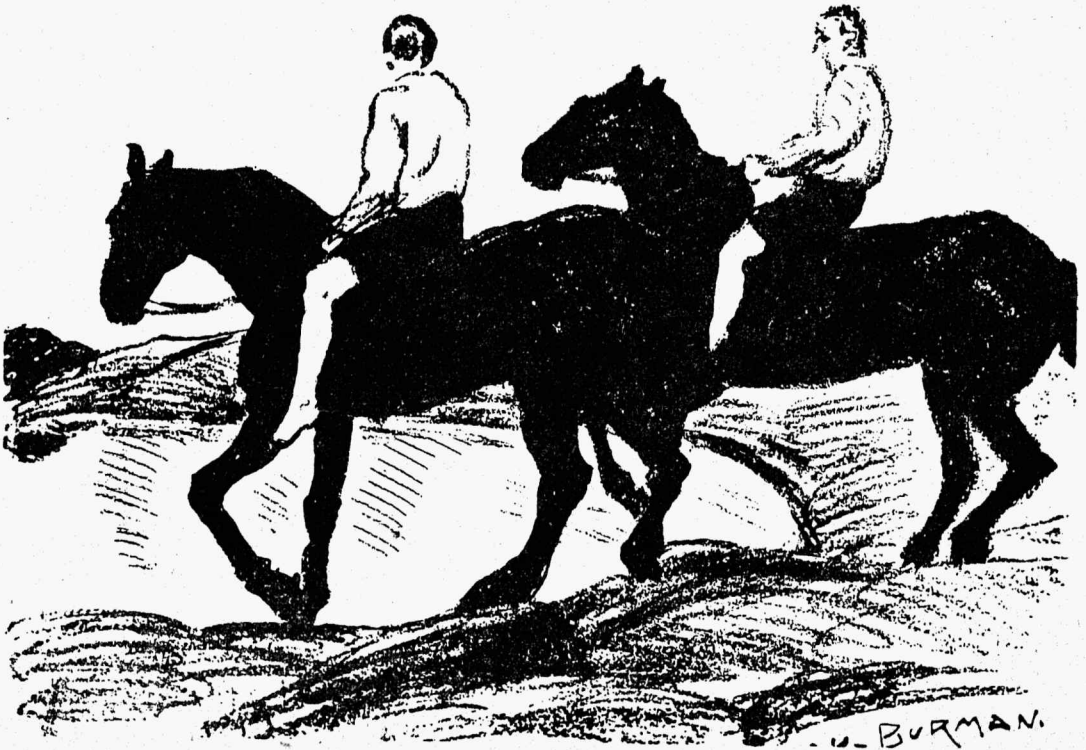

5. SEPTEMBER

1924

III AASTAKÄIK

Paul Burman. Hobuseid jootma.

KÜSIMUSED JA VASTUSED.

Uus küsimus.

8. Oleks huvitav teada, missuguse ameti teist keegi omale valida mõtleb.

U n i s t a j a .

Vastused palun saata hiljemalt 10-daks oktoobriks järgmisel aadressil:

Tallinn, Pikk tän. 2, „Vikerkaar“ toimetuse.

Toimetuse töö hõlbustamiseks palume vastused kirjutada lehekese või postkaardi ühele küljele ühes autori varjunimega, kuna õige nimi ja aadress olgu kirjutatud lehe teisele küljele.

T o i m e t u s .

Vastus küsimusele nr. 7.

(Vikerkaares ilmunud nr. 16).

„Mis või kes on sulle maailmas kõige armsam?“

M o t i k .

Kõige armsam on mulle isamaa. Seesama isamaa, mille rahvast võõrad orjastasid, kuid kes siiski suutis endale vabaduse luua. Armastan ka oma isamaa mühavaid laami ja ta vaikkeid ja ilusaid järvesid ja jõgesid.

M u s t M e e s .

Minule kui „Merivaimule“ on siin maailmas kõige armsam kodumaa meri.

M e r i v a i m .

Noorus on kõige armsam.

M o u g l i .

Minule on kõige armsam autoga sõita ja vabal ajal lugeda mõnda huvitavat ajakirja või raamatuid.

I s e ä r a m i s „V i k e r k a a r t“ .

E. B r u h l i n .

Minul on maailmas kõige armsam minu armas memm (oma ema kutsun ma memmeks).

T a r t u H u n d i p o e g .

Olen eestlane ja Eestimaa on mulle ka kõige armsam, sest ta on mu kodumaa.

U n e M a t i .

Midagi ei või inimesel kodumaast armsamat olla. Eestlasel ammugi mitte, sest Eesti on minu meelest kõige armsam ja ilusam maa!

T a r z a n I .

Kas sa, Motik, tõesti ütleksid teistele, mis või kes sulle kõige armsam on? Mina näiteks küll mitte, sest mis mulle armas, seda ei raatsi ma teistele avaldada.

G u s t y .

S a m u t i .

M ü r a j a A h v .

Maailmas on palju armast ja ilusat, kuid kõige armsam on neist isamaa.

P õ m m .

Minule on maailmas kõige armsam rännata tühjas maailmaruumis, nagu kunagi planeet Marsil.

M a r s .

Mina armastan üle kõige oma kodumaad, aga iseäranis veel oma kodulinna, kus ma sündinud olen ja kasvan.

V a n g - T s u n g - H u .

Mina armastan üle kõige lillesid ja roosisid.

O i t e h a l d j a s .

Kõige armsam on mulle vahtra all pingil istuda, linnulaulu kuulata ja „Viker-

kaart“ lugeda. Midagi paremat küll vist maailmas enam ei ole.

M a k s .

Mina näeksin meeleldi, et „vikerlaste“ seast kaoks alatine üksteise torkimine ja pilkamine, mis ühelt poolt ülesvõetuna korrutatakse teiste seas kaudu, kuni ta nii maitsevaeseks läheb, et teda hästi lugeda ei taha. Muidugi ei tohiks kaduda teiste vastuste arvustus, aga ka selles peaks parajust pidama. Peaks näitama maailmale, et isamaa armastaja vikerlaspere mõistab midagi paremat, kui on alatine pilkamine. See oleks mulle kõige armsam.

S i n i s i l m i n e S i t i k a s .

Mul on maailmas kõige armsamad pitsitillukesed laululinnukesed ja kirjuõielised lillekesed.

O d a m e e s .

Minul on maailmas muidugi kõige armsamad vanemad. Aga siis veel armastan kangesti shokolaadi ja lillesid.

V i l j a n d i L i i s u .

Üle kõige armastan ma muusikat, sest muusika võib inimesele kõige raskematel minutitel hääks meelelahutuseks olla ja võib ka meeleolu teatud mõttes tasakaalustada, kui teda parajal kohal osatakse tarvitada. On kindel, et tusane olles mõni hää pala võib taju tõsta, samuti võib aga ka vastupidist saavutada, kui liig lõbusa meeleolu puhul midagi tõsisemat kuulata ehk mängida.

P u n a p õ s e l i n e P u t u k a s .

Kuule! — — Motik! — Kust sa selle küsimuse leidsid? See on ju nii raske, et pää paneb otsas aurama. Ja pääle selle ei lähe see sugugi sulle korda, kes mulle maailmas kõige armsam.

H e i n o .

Oi, Motik, miks te ometigi niisuguse küsimuse ette panete, selle pean küll võlgu jääma. Maailmas on ju palju armsaid asju, aga missugune kõige armsam on, seda on raske ütelda.

T e e l e .

Hm — küll on aga Motik uudishimulik! Ta tahab teada, mis või kes on mulle maailmas kõige armsam. Noh, tea siis! Mulle on see kõige armsam, neh hävitaks kärbsed ja sääsed ära, sest olen Une-Tõnu ja tahan magada, need nurjatud loomad peletavad mu une.

U n e - T õ n u .

Maailmas minule küll vist midagi armsamat pole, kui sporti harrastada.

P o i s s - s p o r t l a n e .

Kui armsad on veed mulle maailmas! Iseäranis viibin ma häämeelega Pühajärve ääres, sest nii armas on ta salakohinat ja lainete laksumist kuulata.

R i k s - r ä k s .

Isa, ema ja kodumaa on mulle kõige armsamad.

K a l a k u n i n g a s .

VIKERKAAR

Nr. 36.

Vastutav toimetaja: Ernst Raudsepp.

Tegev toimetaja: J. Neggo-Vössokotsky.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

1924.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti ja reedeti kella 1—2.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.

Jõudu tööle.

J. N.-V.

Pruuniks päevitanud palgeil, sära-
vail silmil on kogunud meie noored
jälle talvisele tööle. Tööhinu pakitseb
põues, värsket, ülevoolavat energiat
ohtralt. Tööle, vikerlased! Tööle,
kõik noored! Fange käed külge,
pingutage oma noort jõudu, — olgem
sittked! — Võitkem!

Möödas on aeg, kus kasvatati lapsi
lapsetoa kitsais ruumēs, selle hoole
ja meelega isoleeritud õhkkonnas,
eemal elust. Nüüdisaja noored kas-
vavad ju pisikesest pääle keset elu
reaalsusi, avasilmi astuvad nad läbi
praeguse aja tõelikkuse ja õpivad
tundma elu varjamata õiget nägu
kogu ta mure ja rõõmu vahelduva
ilmega. Eks ole tõsi, et igatüks teist
teab ja mõistab, et käesoleval silma-
pilgul meie riigi majanduslised olud
ei ole kerged!? See peaks sundima
igatüht teadlikku noort kodanikku vah-
valt vastu vaatama tulevikule, tunnus-
tades seejuures enda osa ja ülesannet.

Ei sobi Eesti noorkodanikule ker-
gatslik ilmavaade ega tõusiku mo-
raal — edev uhkus ja moodsa tore-
duse tagaajamine või väsinud lõtvus.

Ei, sittked ja tugevad on Eesti noo-
red, kes esivanemait päritud visadu-
sega võidavad raskusi hõisates. Terve
ja jõuküllane on Eesti noorpõlv, kes
sammub võidurada — tõkkeist hooli-
mata. Kõrgele tõstkem Eesti sinine-
must-valge lipp! Lipukirjaks pangem
töö ja töö ja ikka jälle töö, väsi-
mata visa töö enda, isamaa ja
inimkonna hääks!

Üksi töö annab inimesele õiguse
elada. Üksi töö on inimkonna õnnis-
tus ja õnn, — raske, higipisaraid
väljapiigistav töö, mis kõik su võimise
pingule tõmbab. Üksi töö on inimi-
konna ja rahvaste päästja. „Labor
omnia vincit improbus.“ (Virgil.) Töö
võidab kõik ebaõilsa. Töö teeb rah-
vad vabaks ja võitmatuks. Eesti rah-
vusliku vabariigi sümbol seisku töös.

Ülistagem tööd, Eesti noored!
Laulgem hõisates raske õnnis-
tusttoova töö ülemlaulu!

Käed külge, kõik! Asugem rõõm-
sasti ja julgesti oma ülesannete täit-
misele — igatüks oma kohal ja oma
korras, — täpselt ja teadlikult!

Jõudu tööle!

MATTIAS ALEKSANDER CASTRÉN.

S. Topelius „Maamme kirja.“

Varem tõime nr. 25. ja 26-as M. A. Castréni mõtteid. Täna tutvustame lugejaid selle tähtsama Soome ärkamisaja tegelase ja teadlase elulooga, milles kajastub Soome-Ugri tõuge iseloomustav visadus ja usk oma rahva elujõusse ja võidurikkasse tulevikku.

augel põhjamaal, Kemi jõe kaldal olevas Törvala kabeli-kihelkonnas elas vaene kirikuõpetaja poeg Mattias Aleksander Castrén. Sugulased aitasid teda, ta tegi palju tööd, keeldus paljust ja oli kindla tahtejõuga. Castrén käis koolis, sai üliõpilaseks ja viimaks doktoriks. Ta valdas mitu keelt, iseäranis tahtis ta uurida neid keeli, mis olid sugulaskeeled Soome keelele. Sellepärast läks ta pikkadele teekondadele, esiteks Lappi, siis Venemaale. Ta rändas mõned aastad neil avarail, tühjel ja harva inimestega täidetud maail, mis asuvad Jäämere lõunarannikul. Säält matkas läbi Kesk-Vene ja Siberi lagendikkude kaugele idasse Hiina rajani. Neil teekonnal tuli palju kannatada; tihti tuli minna jalgsi läbi lumihangede ja lagendikkude, magada taeva all ehk viletsates hurtsikutes, rahulduda väga viletsa toiduga ja elada metselamikkude seas, kellel ei olnud ettekujutustki inimkombeist. Sageli oli elugi hädaohus. Ta oli tihti haige, kes jäetud oma saatuse hoole neis tundmatuis maailma soppes. Tuli võita luge-matuid takistusi ja leida abinõusid mõnegi vaeva vastu, millised arama mehe ammu oleksid ära hirmutanud. Castréni ei saanud aga miski hirmutada selle eesmärgi poole püüdmast, mis ta oli valinud enesele.

See eesmärk ei olnud vähese tähtsusega, sest Castrén tahtis tundma õppida kõiki neid unustatud ja hävinevaid rahvaid, kes kord olid kuulunud suure Soome hõimkonda. Nüüd olid nad aga viletsuses ja laiali paisatud mööda maailma. Ta südames asus armastus ja huvi unustatud rahvaste vastu. Castrén võttis oma pääle meie rahva kohustuse, otsida vaeseid sugulasi. Tema halastas nende halvakspeetud hõimlaste pääle: Samal ajal kui ise harrastas tea-

dust ja lootis levitada valgust Soome rahva hämarasse muinasaega, tahtis hõimlasi maailmale tutvustada ja parandada nii nende saatust. Neid hõimlasi otsis ta nende teadmatuult lagendikelt, õppis nende keelt, asus nende hurtsikutes, käis nendega kalal ja jahil, võitis nende usalduse ja pidas meeles nende jutustusi. Kodumaale tagasi tulles, omades tundmatuist rahvaist rohkem teateid kui ükski soomlane enne teda, hakkas koguma ja korraldama oma tähelepanekuid. Ta nimi oli juba siis laia kuulsusega, oli ju reisikuludeks abi saanud nii Soomest kui Venest. Lõpuks sai Castrénist esimene Soome keele professor Soome ülikooli. Kirjanik ei jõudnud aga lõpetada oma suuri teoseid, Soome hõimu ja selle erikeeli puutuvast küsimusist, sest pikalt ja vaevaliselt teekonnalt tulj ta tagasi murtud tervisega. Castrén suri varsi pärast kojujõudmist, aastal 1852, ainult 38 a. vana. Oma uurimisist jõudis ta trükivalmis säada ainult väikese osa. Ta kirjad ja ülestähendused avaldati ta surma järele. Palju on

sääl pooleli jäänud, sest Castrén suri kesk elutööd, just siis, kui suured uurimused temale selguma hakkasid. Ta ei olnud aga asjata tööd teinud, osa eesmärgist oli juba saavutatud ja teistele tee rajatud. Unustatud rahvad kaugel idas ja taga põhjamaal said nüüd maailmale nähtavaks, nende keele kohta jõuti selgusele, nende muinasmälestused tähendati üles ja need töid valgust Soome sugu rahvastesse. Castréni teenus on esimene teaduslik esi-

tus soomlaste paganaaegsest jumalateenitusest. Teised on tema eeskuju elustades tema tööd jätkanud ja nüüd julgeme pöörda silmad aastatuhandete taha tundmatusse muinsusse. Seepärast ei unusta ükski Soome mees ega naine seda truud, julget, rahva ja inimkonna eest kõike ohverdanud töömest. Sarnased mehed, kui Castrén tõstavad rahva arusaamist, laiendavad nende silmaringi ja hangivad neile väärilise koha inimkonna ajaloos.

PÜHA SAAR.

Lely Kempeni suvijutt.

Suvi kaldus lõpule, päevad olid vaiksed ning isesuguse selgusega. Ühel ööl, mis järgis samasugusele päevale, kuulis ta kloppimist, kõvat ja kestvat, kui raputaks keegi täie jõuga ta avatud akna raame, nii et ta sellest ärkas. Kohin täitis toa, see tuli merelt; vile tuul lendas läbi õhu, puhkus ning hõiskas. Kuulge, kuulge, ärgake! Ma kuulutan sügistulekut.

Ruudud tirisesid, aknaraamid ragesid, kusagil peksis avatud uks paukudes kinni ja jälle lahti ning kinni. Nii tugev oli tuule jõud, et ta Jngi rooslehekesena seinale surus ja et ta vaevaga jõudis vallutada teed aknale, kus torm kinni löömisel ise abiks oli.

Nüüd kostis kohin kaetult, kui tu-

leks ta suure merikarbi suust, sai unilauluks ning kandis ta tagasi unelasmaile.

Hommik näitas talle, mis torm toas teinud. Ulaka poisina oli ta pühkinud linad laudadelt — ja kerged kleidid toolidelt. Välias, iampsis ta edasi. Raputas pausid, et nende oksad lõikaksid vilistades piitsadena õhku; piitsutas merd, et ta laia valge vahuvöö ümber saare vedas ning peent soolatomu vastu ruute viskas.

„Tule, laps, täna läheme koos välja, need on saare ilusamad päevad,“ ütles Luise, kui laps trepil alla tuli.

Lühikesed, valgepäised lained karglesid üle Boddeni, mille kaitstud lahte kajakad kogunesid.

Milline jõud tormil, said nad tunda tungides risti üle saare kõrge kalda ning mere poole.

Hingeldades õhetavate nägudega ning säravil silmil sõitsid nad riided purjedeks puhutud, ühte üleni lilledega ning heinaga polsterdatud kallasnõkku, et värskendada jõudu ning hinge tõmmata. Siia ei pääsenud torm. Ta seisis ülal kui vihane koer ning haukus, kuna mõlemad luite jänestena nõos küikitasid ning rõõmu tundsid.

„Kuis näid sa muutununa, armas, nii punased paled on sul, ja su silmad säravad! Sa näid nii rõõmu nagu,“ hüüdis Jng, ja korraga tundis Luise kaht tuuliahedat lapsekätt oma kaelal.

Sügava kiire löögi tegi ta süda; tal oli, kui paneks talle nägematu käsi kimbu hõõguvpunaseid roose sülle.

„Nüüd peame siit minema suurde, käravasse linna. — Kuis saab see olema?“ ütles ta ja tõmbas Jngi lähemale.

Sääl käis kui aimdus, kui hütie kaugelt, miski läbi lapse hinge.

„Hää saab see olema, sest me tuleme ju jälle. — Tead mis isa ütles, kui me Norrast lahkusime? „Nüüd tahame õppida ning rõõmsad olla.

Oleme valmistanud nüüd kogu sellest ilust ekstrakti, sest teeme endile jooki kogu talve kestes! — Ja kuni järgmise suveni jätkus alati.“

Tagasitulles, tuulest puhutud ning sasitud, ootas neid rõõmsalt leegitsev tuli kaminas; see heitis lühikesi rahutuid tulukesi suurele ümbrikule, mis keset lauda lebas. — Luise avas selle; lugedes laotas tulekuma sügava puna ta näole. Helalt võttis ta lapse ümbert kinni.

„Tead sa Jng, mis mulle kirjutatakse? — Me pilt on esimese auhinna saand. See on hää algus, ja nüüd tahame ka kohe reisile valmistuda.“

Varahommikul punus Inge vaniku kõigest lilledest, mis kandis saar.

Ja selle vaniku viskas Inge jälle rahunenud merre. Valged merilained võtsid ta, mängisid temaga palli, pildudes teda üks ühele, kuni eelmine, kõige väledam neist, teda omilt mängukaaslasilt võttis ning kõrgelhoitud kätel Inge poole tõi ning otse ta jalge ette pani.

Siis naeris laps väikese kurguhäälega, kuna tal kaks heledat pisarat silmi valgusid.

„Me tuleme siia jälle tagasi, külap tuleme pea jälle!“

(Lõpp.)

Franz Treller. Noorsoole toimetanud Jursi Sander.

Kulus hulk aega, enne kui Tenanga tagasi tuli.

Tasajane sisin kuulutas ta tulekut, et Pablo teda ei peaks vaenlaseks.

Ta kükitas Pablo kõrvale.

„Noh, amigo?“

„Zapoteek on siin,“ sosistas maya, „viie, kuue või veel suurema hulga kaaslasega. Nad on metsas laiali ja otsivad meie jälgi; nad usuvad, et oleme nende ees.“

„Ma ei või endale ette kujutada, kuidas nad nii kiiresti meie jälgile võisid sattuda?“

„Usu mind, mis ütlen, on kindel. Mis Chamulpo maja juures on juhtunud, seda ma ei tea, aga zapoteek, nägematud tabagu teda, on meie jälgil.“

„Ning mis peame nüüd tegema?“

„Peame otsima vett, see ei jäta jälgi järele.“

„On läheduses jõgi?“

„Ei, aga Tepaneca järv.“

„Ütle, mis tegema pean.“

„Järgi mulle, aga kõnni vähema kärata ja valki. Sisisen ma ussina, lange pikali. Kohtame me ihtegi neist ladronest, tohime ainult machetet tarvitada, milgi kombel aga mitte püssi. Kaotad sa mind silmist, jookse lõunasse kuni jõuad järveni, sääl piüan sinuga kohata. Möistsid sa mind, Junguna poeg?“

„Möistsin sind.“

„Siis on hää.“

Tenanga kuulatas hingamist tagasi hoides ja tõusis siis ettevaatlikult püsti. Köhklemata hakkas endisest suunas külje poole edasi liikuma, tihedalt ta kannul sammus Pablo, käes hoides teravat türklaste jataganile sarnanevat põueoda, machetti.

Suure ettevaatusega libises Tenanga läbi põosaste. Aegajalt tõstis Tenanga käe ja seisatas, siis seisatas ka Pablo. Kui maya otsusele jõudis, et neid veel ei varitse oht, sammus ta edasi.

Ürgmetsa hämarus, ümbruskonna sügav vaikus, kärata edasilükkumine läbi tihniku põosaste ja väänkasvude, kus igal vilkel võis nähtavale ilmuda verivaenlase nägu, see kõik avaldas õudset mõju.

Eksmata kindlusega sammus Maya kütt edasi.

Äkki — vaevalt kuuldav sosin — nagu seda hääldab ehmunud uss, ja Tenanga langes maokile, talle järgnes Pablo. Nagu vari lamas maya ta ees. Aegamööda tõstis see pääd, vahtis innukalt ettepoole ja viipas siis Pablolle, teda enda järele kutsudes. Ettevaatlikult roomas see lähemale. Tenanga näitas sõrmega läbi väikese avause põosastes ja Pablo silmas indiaanlast, kes püss käes ja maapinda hoolega uurides aeglaselt edasi liikus.

„Zapoteek,“ sosistas kütt. — „Kui samas suunas edasi liigub, leiab ta meie jälgi. Jää siia, kuningate poeg. Ei peaks ma enam tagasi tulema, mine järveni ning säält ikka edasi läände ja nägematud hoidku sind.“

„Mis kavatset teha?“

„Pean meie jälge peitma.“

Tenanga pani püssi ja jahitasku maha ja oli kohe pääle seda kadunud.

Pablo, püss kõrval ja machet peos, lamas liikumatult, silmitsedes zapoteeki, kes endiselt maapinda uurides edasi sammus. — Tenangal oli õigus. Kui see mees, kes nagu vari metsa hämaruses liikus, samas suu-

nas edasi kõndis, pidi ta nende jälgile satuma.

Tenangast polnud midagi näha. Pablo ärevus kasvas.

Ikka alles sammus mees aegamööda edasi.

Nüüd ajas ta end sirgu ja näis kuulata-vat.

Panteri sarnaselt sööstas Tenanga äkki villapuu tagant välja, machet vilkus ta käes ja häält tegemata langes zapoteek ta löögi all maha.

See kõik sündis nii kiiresti, nii viirastus-likult, nii vaikselt — nii kiiresti lõpetati sääl Pablo silmade all üks elu — noormehel käis külm judin üle selja.

Kohe pääle seda ilmus Tenanga ta juure põõsastesse ja ütles metsiku võidurõõmu ilmega: „Ta ei satu meie jälgile, kuningate võsu. Tule, peame ruttama. Kui teised meie jälgi veel leidnud ei ole, siis leiavad nad need õige pea. Hunt on suur rastreador, aga Tenanga on Azuali poeg. Tule.“

Kiiresti ja vähema ettevaatusega kui enne sammus ta edasi ikka samas suunas, millist nad seni olid liikunud.

Pääle tunniajalist kiiret edasilikumist peatus ta kõrkjatest raamitud ojakese kaldal.

„Järv on lähedal. Teab Hunt, et olen su juht, ja kardan, et ta seda teab, siis teab ta ka, et valin jäljeta veeteed. On ta juba kaldal, siis ähvardab meid sääl oht. Aidaku meid nägematud, et leiaksime canoa*). Mõistad sa möla tarvitada?“

„Jah,“ vastas Pablo, „möla ja purje, olen ju mere ääres üles kasvanud.“

„See on väga häa. Jää siia. Lähen canoat otsima. Pueblode kalurid peidavad tihti oma lootsikuid kõrkjatesse. Ole valvel.“

Nende sõnadega astus ta kaunis laia ojakese madalasse vette ja sammus päri-voolu minema.

Kõrkjate ja bambusvõsude vahel, mis kerge tuule käes edasi-tagasi lainetasid, jäi Pablo seisma.

11. Võiduajamine elu ja surma pääle.

Pablo seisis juba tükk aega pingul tähelepanuga ümbruskonda silmitsedes.

Kõrkjate kohisemise pääle vaatamata puutus nüüd ta kõrva kerge kära. Peagi tundis ta selles ära möla sulistamise vees. Ta kummardus ja vaatas kõrkjate vahelt välja sinnera, kust kuulus mölade löök. Kõvasti haarasid ta käed püssist kinni ja ta säädis end laskevalmis.

Nüüd silmas ta paati, milles istusid kaks meest.

Olid nad teda näinud? Kas polnud ta küllalt hästi peitunud? Nad võtsid püssid pihku ja silmitsesid seda paika, kus ta seisis.

Surutud hiiu kõlas tema poole, aga ta ei mõistnud zapoteekide murraku hiiutud sõnu. Mehed tõstsid püsse, kindlasti olid nad teda näinud.

Kas pidi ta tagasi sööstma ja end põgenemise abil päästa püüdma?

Veel kord hõigati talle tasa.

Välgukilrelt kükitas ta maha, kõlas kaks pauku ja kuulid vihisesid talt üle läbi kõrkjate ja bambuste.

Aga kartmata ja julge noormees kargas nüüd püsti ja kiskus kahe rauaga püssi palge; veel kaks korda kajas paukude kõla läbi metsade ja mõlemad mehed paadis langesid. Üks neist vajus kummuli paati, kuna teine üle lootsiku ääre vette kukkus.

Pablo oli liig vilunud ja kogunud kütt, et mitte enne edasilikumist kiiresti uuesti laadida. Siis kuulatas ta. Kõik oli ümberingi vaikne.

Julgesti astus ta nüüd kõrkjate tagant välja vette. Aeglaselt ajas vool paadi talle vastu. Ta läks selle juure, püssi laskevalmis hoides.

Lootsikus lamas üks indiaanlane kummuli maas — ta hingas raskesti. Pablo käänas ta ümber. Mehel oli kuul läbi rinna tunginud, kuid ta elas alles; ka ei näinud noormehele haav mitte tingimata surmav olevat. Mees vaatas talle otsa ja näis surmavat hoopii ootavat.

„Roni välja,“ ütles Pablo talle Hispaania keeli, „ma ei taha suelt elu röövida, mine.“

Mees tõusis suure vaevaga üles ja

*) Canoa — kerge, puukoorest valmistatud lootsik.

surus käe öla lähedal rinnale. Pablo aitas ta paadist välja ja mees tuigerdas läbi vee ning kadus kõrkjatesse. Pablo vaatas jõge mööda üles, teisest ei olnud midagi näha.

„Jumalale tänu!“ sosistas ta, asetaski lootsikusse, võttis möla ja sõudis osavasti ja kiiresti canooga allavoolu.

Saanud ta mõne saja sammu edasi jõudnud, tuli talle Tenanga vastu, kelle süng näoilme Pablol nähes rõõmsaks muutus.

„Oh, kuningate poeg, oled sa võidelnud?“

„Astu paati, nad on meie jägil.“

Kähku ronis kiitt lootsikusse, võttis teise möla ja kahekordse kiirusega hakkas paat edasi liikuma.

„Sa lasksid kaks korda,“ ütles Tenanga, kelle nägu uhkusest hiilgas.

„Meil on kaks vaenlast vähem.“

„Junguna poeg surub nad kõik oma jalge ette põlvili maha, nägematud on tema-ge.“

Kui Pablo muu seas tähendas, et ta haavatule armu oli annud, ütles Tenanga: „Seda ei oleks sa pidanud tegema, mürgine siug peab tapetama.“

„Ma ei tapa haavatuid.“

Sõudes kõrgete kõrkjate ja bambusvõsude vahele, lähenesid nad oja sissevoolu kohale.

„On meil sissesõidul pääletungimist karta?“

„Ei usu; maapind on sääl soine ja Huntoh kaaslased on laiali. Ohtlikuks muutuda võib meile ainult kiire canoa — aga — meil on püssid ja sa mõistad neid tarvitada, isand.“

Läbi kõrkjatevöö, mis asus põiki üle sissejooksu, jõudsid nad päikesepaistel virvendavale veepinnale, mida raamisid tumedad metsad. Vaiksel ja rahulikult lamas järv nende ees, nii üksildane ja puutumatu, nagu oleks ta praegu alles Looja käe läbi loodud.

Päale mõne üksiku ujuva veelinnu polnud midagi elavat näha.

„Sõuame püssikuuli ulatuse kauguseni järvele, siis peame läände käänama, sest säälpool asub järve ärajooks.“

Selgus, et mõlemad noormehed olid vi-

lunud sõudjad, kes osavasti oma kerget, puukoorest valmistatud paati juhtisid.

Kaldal, kust nad tulid, ei olnud midagi kahtlast märgata.

Kui Tenanga arvas, et nad maalt küllalt kaugele olid jõudnud, käänas ta paadi nina läänepool.

Nad sõudsid aeglasemalt, jõupingutuseta.

Päale pikka rändamist läbi tihedate, süngete metsade, mõjus nende päale meeltülendavalt kauni, särava veepinna ilu.

Pablol, kelle hinges pesitses kogu kõrge soost indiaanlase uhkus, kes oli julge ja vahva, ei puudunud ka ta tõule omane kindel raudne iseloom ja indiaanlase stooiline rahu.

Esimest korda oli ta surmavat taparitista tarvitanud inimeste vastu, ning kuigi see sündis ainult oma elu kaitsmisel, pole ju ka sarnasel juhtumisel väike asi lõpetada inimeste elu. Kuid Maya kuningate võsu oli vaba igasugusest kahetsevast tundmusest. Et ta haavatud meest ei tapnud, sündis ristlusu õpetuste ja ta kasvatusel mõjul rüütlilikult mõtleivate valgete hulgas.

Ta uhkes ja karmis iseloomus leidus ainult üks hell koht — see oli südamlilik ja vennalik armastus õrna lapse vastu, kelle-

ga ta üheskoos üles oli kasvanud. Et eemaldada Mariquitast vähemutki valu, oleks ta silma pilgutamata ohverdanud oma elu.

Nii ei olnud ta verisel kokkupõrkel tapahimulistele vaenlastega mitte seda erutavat järeilmõju, mis eurooplase hinges paratamatult oleks aset leidnud.

Julgelt ja mehiselt vaatas ta tulevikku, olles valmis end kaitsma viimse veretilgani.

„Tenanga mõtted olid teist laadi. Ta tundis kavalat ja väsimata vaenlast, kes oli ässitatud nende jälgile, et hävitada kuningatesoo viimast võsu. Ta oli lapsepõlvest saadik kodumenud metsiku looduse ohtudega ning sõjapidamisega metsades. Sellepärast uuris ta ainult vahetpidamata teravate pilkudega kallast nende kõrval.

„Kas ei võiks me põigiti üle järve sõita, mu sõber?“ küsis Pablo, nähes kaaslaste murelikku nägu.

„Sääl asuvad pueblod, mille elanikud Chamulpo poole hoiavad. Nad vangistaksid meid ja annaksid meid kazikele välja. Ei, peame jõudma jõeni, selle vool kannab meid kiirelt edasi, kuni leiame koha, kus võime jälgi peita ja metsadesse tungida. Ei leia zapoteek canoat, peab ta suure ringi ümber järve tegema, et jõeni jõuda.“

„Aga kui ta ühe sõiduriista lelab?“

„Siis peame oma elu eest sõudma ja viimaks püsse tarvitama.“

Oma jõudu pingutamata tüürisid nad sihvakat sõiduriista läbi kergelt virvendava vee. Üks zapoteekidest oli oma tiijaklastud kivilukuga püssi maha jätnud; suur poncho lamas paadi eesotsas.

Tenanga laadis püssi ja asetask ta oma püssi kõrvale. Tõusis väike tuul ja hakkas veepinda elavamalt liigutama.

„Oh vaata, sääl nad tulevad!“

Ühe neeme tagant ilmus üks barca *) nähtavale, mida sõudsid kuus meest. Kaks meest istusid, püssid peos, paadi ninas, kuna üks ahteris **) tüüris. Paat lähenes kiiresti põgenejatele.

„Sõudkem kõigest jõust, meie elu on kaalu pääl!“

*) Barca — suurem lodi, paat.

**) Ahter — paadipära.

„Ei,“ ütles Pablo käskivalt, „nad jõuvad meile poole tunni jooksul järele. Miks peaksime end väsitama ja siis kindluseti laskma? Meil on igas püssirauas surmav kuul — las nad tulla, — võitleme.“

Nad panid aerud kõrvale ja võtsid püssid kätte.

Imestusega vaatles Tenanga kuningate võsu ilusat, julget nägu.

„Sul on õigus, Junguna poeg, — võitleme.“

Vesi muutus ikka rahutumaks, sest tuul puhus kõvemini.

Julgelt ja uhkelt ootasid noormehed vaenlast.

Tagaetute rahulik meelekindlus näis barca meeskonda hirmutavat, sest ta oli noormeeste tabavust juba tunda saanud. Zapoteegid vähendasid paadi kiirust ning peatusid viimaks väljaspool püssikuuli ulatust.

Tuul läks ikka kõvemaks ja lained paiskasid kergelt canoat edas-tagasi.

„Varsi tungib vesi lootsikusse,“ ütles Tenanga. „Selle lainetusega oleme kadunud, isand; kiikuvus paadis ei saa meie kindlasti sihtida, ning kui me põgeneda tahame, siis püüavad vaenlased meid mõne minutiga.“

Ka barcat paisati lainetest, kuid ammu mitte sedavõrd kui noormeeste lootsikut.

„Ulata mulle poncho säält maast, Tenanga.“

„Mis kavatsed teha?“

„Tahan katsuda purjetada.“

Pablo, kinnitas suure neljakandilise poncho ühe nurga aeru ühe otsa külge ja litsus selle teise otsa pingi vahele. Nõnda valmistas ta lihtsa masti ja purje.

„Istu canoa ninna, Tenanga, anna mulle oma mõla ja võta püss kätte.“

Tenanga kuulas käsku ja istus laskevõimeline ettepoole.

Pablo hoidis vasaku käega ponchot üht nurkapidi, kuna ta paremaga tüüris.

Tuul, mis puhus parajasti sinnapoole, kuhu nad tõttasid, täitis poncho ja ajas, kuigi purjepind väike oli, canoat ühtlaselt ja suure kiirusega edasi.

Nüüd hakkas ka barca meeskond liikuma. Tenanga oli ühes paadi ninas istuvas zapoteegis Huntoh ära tunnud; kui ta arvas

püssikuuli ulatuseni jõudnud olevat, tõstis ta püssi ja laskis ta pääle, tabas aga paadi liikumise tagajärjel tüüril istuvat meest, kes kõrgele üles sööstis ja, pää ees, vette langes. See sundis barcat peatuma.

„Võta oma püss, Tenanga, seo see poncho nurk ta külge ja hoia teda kõrgel — siis lendame nagu nool üle vee.“

Tenanga, kes, nagu kõik kiitid, alati oli varustatud peenikeste rihmade tagavaraga, täitis Pablo käsku. Vaevalt tundis kerge paat tuule suurendatud mõju, kui ta säärase kiirusega edasi tormas, et palju raskema barca tagaajamise täiesti lootusetuks muutis. See jäi peagi edasilendavast canoast kaugele maha.

Imestusega nägi seda metsadega kaetud mägede poeg ning ütles: „Kõik kuulevad su käsku, kuningate poeg; tuul ja vesi.“

Kuid barca ei lõpetanud võistlust; kõige jõuga sõudis ta canoale järele.

Põgenejad olid juba hulga maad ette jõudnud, kui tuul korraga tasasemaks muutus ja siis sootuks vaikus.

Neid lahutas järve väljajooksu kohast veel suur kaugus. Kuid puhkuse ajal värskendatud jõuga võtsid nad mõlad pihku ja ajasid ühtlaste lõökidega sõiduriista edasi. Barcas olijad kasutasid aga kohe oma paremust ja järgisid neile, nii et vesi vahutas.

Lähemale ja lähemale jõudsid taga-aetud kaldale, kuid lähemale ja lähemale jõudis ka barca.

„Nüüd on meie elu kaalul, Junguna poeg!“

See ei vastanud, kuid iga ta tugeva keha lihas oli äärmiselt pingul. Samuti ka Tenangal. Canoa aina lendas edasi.

Raskelt hingasid noormehed ja higi voolas nende otsaesiselt.

Sääl kõlas pauk ja jõuetu kuul langes paadi taha vette.

Vaenlased olid jõudnud püssikuuli ulatuseni.

Kuid juba lähenesid põgenejad kaldale, vaevalt nähtavale ärajooksukohale.

Jällegi kõlavad kaks pauku, aga kuna edasitormava barca liigutused raskendavad sihtimist, siis vihisevad kuulid mööda.

Nende ees haljendab kõrkjate rida.

„Otse edasi!“

Ja vuhinal lendavad nad kõrkjatesse. Selle vöö on õhuke, kohe jõuavad nad jälle vabasse vette, mis õrnalt edasi voolab.

„Paremale!“

Paat liigub paremale poole. Õigel ajal, sest kuulid lendavad kohale, kust nad praegu on lahkunud.

„Edasi! Tunnen seda jõge.“ Nad käänavad paremal pool end avavasse kõrvalharusse, kuna päävool käänab vasakule.

Nüüd murrab barca endale teed läbi kõrkjate, ta tormab jõge mööda alla.

Aga zapoteek tunneb ka seda Tepaneca ärajooksu ja talitab selle järele.

Kui ta jõekäänakule jõudes canoat ei näe, teab ta, et see on paremale poole pöörnud. Maanduda põgenejad ei võinud, sest kaldad on soised. Ta laseb ümber käänata ja tungib kõrvalharusse.

Nüüd on nad tal käes, sest nad on joosnud umbharusse.

„Edasi!“ ähhib Tenanga, „ehk nad piüüavad meid.“

Viimase jõupingutusega töötavad noormehed.

„Läbi kõrkjate! Kinni!“

Nad murravad endale teed kõrkjatesse, neil on madal, kuid kindel põhi jalge all ja ees.

„Välja! Paat üle maariba, säälpool on jõgi.“

Nad sööstvad kõrkjatesse, ühisel jõul veavad nad kerge sõiduriista maale, kummastki otsast tõstes tassivad nad ta ähkides edasi — kakskümmend, kolmkümmend sammu, läbi kõrte läigib jõgi — ettevaatlikult, kogu aeg sügavas vaikuses, asetavad nad canoa veepinnale, kargavad sisse, haaravad mõlad ja edasi tormab lootsik, aetud inimeste jõust ja voolust.

Kui nad ümber metsaga kaetud neeme käänavad, tõstab Tenanga möla veest.

„Nüüd puhakem, Junguna poeg, esialgul oleme pääsnud. Zapoteek tarvitab palju aega, et meile järele jõuda, ta peab suure ringi tegema. Ta ei suuda oma barcat üle maa vedada. Azualj poeg tunneb Jalaté jõge siiski paremini kui tema,“ lisas ta võidurõõmsalt juure.

Pablo peatas sõudmises. Mõlemad vajasid puhkust, jõupingutused olid üllinimlikud olnud. Kui Pablo jälle rahulikult hin-

gas, ütles ta: „Jumal on meid aidanud, tänu talle. — Mida kavatsed nüüd, mu sõber?“

„Me liigume jõge mööda alla kuni jõuame kaljuse kaldani, säääl võime jälge maha-jätmata maanduda. Siis tungime edasi Rio Negroni ja sõidame teda mööda alla kuni Yucatani piirini. Säääl leiame kindral Arana, kellega sa oma tuleviku üle nõu pead pidama.“

„Väga hää, Tenanga, alistun täis usaldust su juhtimisele.“

Mõne aja pärast võtsid nad jälle mõlad kätte.

Mõlemad kaldad olid kaetud tihedate metsadega. Vaiksel ja mahajäetult tõstsid nad oma latvu taeva poole, kaugel ümberringi polnud näha ühtki inimeste eluaset, ainult küti karmas jalg uitas aegajalt siin. Vaiksel sõudsid noormehed edasi.

Viimaks tähendas Pablo: „Kas usud, et zapoteek mele tagaajamist jätkab?“

„Huntoh, on tark küllalt aru saada, et tagaajamise jätkamine on asjatu. Kui jõuame kaljudeni, kaotab ta igasuguse jälje. Ka jõuame siis maa-alale, kuhu Chamulpo mõjuvõim ei ulata.“

Vaikides sõudsid nad edasi.

Jõekäänaku juure jõudes vaatas Tenanga tagasi.

„Pimeduse varjud! Säält tuleb barca.“

Pablo käänas pääd — täie kiirusega läheneb nalle suur paat.

„Mis nüüd? Maale?“

„Säääl oleme lõpulikul kadunud, neid on liig palju.“

Nad sõitsid kiirelt edasi, kuid kõrme plik tagasi avaldas nalle, et barca hirmsa kiirusega lähemale jõudis.

„Peame katsuma mayade tornini jõuda,“ ütles Tenanga tasa, „ning end säääl kaitsma. Nägematud andku mulle andeks, olin liig muretu.“

Uue jõekäänaku taha jõudes nägid nad enda ees keset jõge halle, põõsastega kaetud müüre. Ühtlasi kuuldus hirmuäratav, õudne kohisemine.

„Mis see on, Tenanga?“

„Need on voolused ja kosed. Mele ei või neist üle sõita, nelst mööda pääseda, maanduda, mele ainuke pääsetee on see torn säääl.“

Ikka lähemale jõudis barca.

Kuid juba olid igivanad müürid nende ees.

„Võta oma püss, peame end kiiresti varjama, sinna üles viib ainult üks trepp.“

Ta juhtis lootsiku kunstlikult ehitatud, alles korrasolevale maandumiskohale.

„Välja!“ Mõlasid langeda lastes ja püsse haarates sõostsid mõlemad korraga maale ja ruttasid trepiastmeid mööda üles.

Peaaegu olid nad juba sissekäiguni jõudmas, kui kõlas pauk ja Pablo, kuulist tabatud, maha langes.

Tenanga karjatas südantlõhestavas valus, siis aga käänas ta end ümber, nagu ärritatud tiiger ja silmas õelalt naerivat zapoteeki Huntot, kes alles aurava püssiga peos paadi ninas seisis.

„Koer!“ karjus noormees eredalt. „Sa tapsid mayade viimase kuninga,“ välgukiirelt kiskus ta püssi palge, sähvas tuli ja kuulist tabatud zapoteek langes paati. „Pimedus vallaku sind, sa nurjatu!“ Kiiresti tõstis ta Pablo käest mahalibisenud püssi üles. Kõlas pauk, teine paadi meeskonnast langes ja nüüd taganes barca kiiresti, et pääseda hävitavate kuulide piirkonnast, ning kadus jõekääru taha.

Sügavas valus käänis Tenanga Pablo poole. „Oo, Hualpa, viimane kuningaist, tõuse üles päikese poole.“

12. H ä d a o h t l ä h e n e b.

Senor d'Irala haciendas, del Rocas, valitses lein. Don Antonio oli oma meestega sõtta läinud, et kindral de Lerma all mässuliste vastu võidelda. Tema pärast oli donna Inez mures, kuigi ta küllalt selgelt tundis, et ta abikaas ainult oma kohust isamaa vastu täitis, kui ta sõjaväkke astus.

Neiu Marla jagas armsa ema muresid ja nuttis ühtlasi oma Pablo pärast, kelle saatusest ühtki sõnumit del Rocasse polnud jõudnud sest õhtust saadik, kus ta nii saladuslikul viisil oli kadunud.

Mõlemad daamid tulid parajasti hacienda väikesest kabelist, kus nad oma armsamate eest olid palvetanud ja istusid vaikselt rõdule.

Vähe aja pärast ütles donna Inez: „Oh, kui hirmus on sõda, kui põlastamisväär, kui ühe ja sama kodupinna lapsed üksteist

hakkavad veristama. Oh aidake, kõik pühad, et meie kodumaale asuks jälle rahu.“

„Kas ei ole Jumal ka sõja loonud, ema?“

„Ta laseb seda siindida, laps, kindlasti inimeste karistuseks.“

„Pablo ütles tihti, ta palavam igatsus olevat võidelda.“

„Jah, sinu Pablo!“

„Oled sa pahane, kui tema pääle mõtlen? Ma palvetan ühesuguselt minu armasa isa, don Antonio, kui ka Pablo eest.“

„Tean seda, mu kallike, loodame, ef kõige vägevam meie palveid kuulda võtab.“

„Sa ootad isalt kirja?“

„Jah, igatsusega, mu laps.“

„Kui Pablo ta juures viibiks, ta kaitseks isa elu.“

Oma murede pääle vaatamata pidi donna Inez selle lapseliku ütelse juures naeratama, mis tõendas, kuidas Maria mõttet vahetpidamata viibisid ta sõbra juures ning kui kõrge arvamine tal Pablost oli.

„Arvad sa?“

„Oh,“ kinnitas Maria innukalt, „Pablo on vapper ja hästi ning tänulik, sa ei tunne teda ainult nõnda hästi ema, kui mina. Tal on hästi süda.“

„Selles ma ei kahtle, Mariquita, ning siiski kahetsen vahel, et teda meie kommetes üles oleme kasvatanud, mis peab temast nii saama?“

„Oh ema, ka sina mõtled temast väiklaselt, sellepärast et ta pruun on. Kas Jumal pole loonud valgeid, pruune ning isegi musti inimesi? Pablo on väga tark ja vääriisem caballero kui mõni konquistadoride järeltulijaist.“

„Ta on süng ja kinnise iseloomuga.“

„Seda ütled sa sellepärast, et sa teda ei tunne; mina olen ta õeke ja mulle avaneb ta süda.“

„Ta on indiaanlane ja meid lahutab nii värv kui ka hingelised omadused.“

„Kas pole meie kõik Jumala lapsed, ema? Pablo jutustas mulle, mis ta vanades raamatutes on lugenud oma rahvast ning kui suur ja vägev see on olnud enne maavallutajate tulekut, ning ta on väga uhke selle pääle. Ta on ju ka väga tark ja virk. Padre Bernardo, kes teda väga armastas, ütles, tal polli kunagi olnud andekamat õpilast.“

„Jah, mu armas, tunnustan ju meefeldi ta häid omadusi.“

„Näed sa? Ning nüüd on ta nii õnnetu, sellepärast et ta põlvneb vanadest Maya kuningatest, — oh, ema, — ei tea, kas ta ongi veel elus?“

„Kõik seisame Jumala hoole all, Mariquita, ta saab teda kaitsma — kui ka, mida alandlikult loodan, don Antoniot.“

„Jah, ta saab neid kaitsma, ema. Jumal kaitseb häid inimesi! Oh kui kahju, et Pablo ei saa sõdida ühes don Antoniaga, küll ta neid mässulisi juba minema kihutaks.“

Jällegi pidi sennora läbi pisarate naeratama. Kuidas imetles ometi Maria pruuni poissi, kes juba lapsest saadik oli olnud ta alaline seltsiline.

Üks vana Indiaani teener astus rõdule.

„Mis on, Pepe?“

„Sennor de Mendez laseb küsida, kas sennora teda jutule võib võtta.“

Ema ja tütar vaatasid teineteisele imetusega ja küsivalt otsa, ning Maria nägu muutus mõrudaks ja pahaseks. Noor haciendero ei olnud kunagi mõlema daami poolehoidu suutnud võita, sest ajast saadik aga, kus ta Pablo vastu nii toores oli olnud, ei tahtnud Maria teda enam nähagi. Siiski polnud hästi võimalik talle eitavat vastust anda, sest ta oli nende naaber. Vahest tõi ta ka teateid sõjaväljalt. „Peame teda vastu võtma, laps.“

„Siis lähen ära.“

„Ei, tütreke, sa ei tohi mind ükski jätta. Palu sennor de Mendez sisse,“ pööris ta teenri poole.

Noormees, riidetatud peenesse ratsaülrikonda, astus sisse ja kummardas viisakalt daame. — „Olen üllatatud teid näha,“ võttis donna Inez sõna, „arvasin teid sõjaväljal olevat.“

„Olin Guatemalas, sennora, et oma teenistust isamaale pakkuda, aga mul on õnnetus oma auväärilisele vanaonule mitte meeldida ja ta lükkas mu abi tagasi.“

„Või nii! Conde de Lerma on siis teie vanaonu?“

„Tahaksin nüüd peaaegu öelda, kahjuks, sest ta rõõvib mult õnne võidelda kodumaa eest.“

„Kuid teie toote melle ometi kindlasti teateid sõjaväljal, sennor?“

„Just vastuoksa, lootsin siin midagi sõjast teada saada. Olin põhjapool, kus kõik alles vaikne on, ja jõudsin alles mõne päeva eest koju tagasi. Mu esimene külaskäik kuulub don Antonio majale.“

„Mida leiab mehe kirjadest kodumaa seisukorra üle, seda pole palju ja see ei kõla lootusrikkalt. Mässuline liikumine näib ikka laiemale lagunevat. Don Antonio viimase kirja järele olid nad sunnitud olnud Guatemalast lahkuma ja linna vaenlastele üle andma.“

„Oh,“ üle noormehe näo sähvas rõõmusära, kadus aga kohe jälle, „on minu auväärt vanaonu, paljude lahingute võitja, end võita lasknud?“

„Don Antonio kirjad kõnelevad temast väga kiitvalt, aga vaenlane olevat palju arurikkam.“

„Guatemala on mässuliste võimuses? Seega oleks siis Sarmiento võitnud.“

„Minu mees ei arva seda mitte, just vastuoksa loodab ta, et rahvas nüüd loidusest toibub ja rõõvlite võimu lõpulikult murrab.“

„Tahan soovida, et teie ta lootus ei peitaks. Kui ma ei eksi, mängib mägede mayade päalik Chamulpo selles vennatapas sõjas saatuslist osa; ta näib mässulistega ühinenud olevat?“ küsis ta kurva pilguga.

„Selles ei kirjuta mu mees midagi.“

„Sennorita d'Irola näib halvas tujuis olevat,“ pööris noor haciendero Maria poole, „donna Maria on vististi sõjaväljal viibiva kalli isa pärast mures?“

„Jah, sennor, tema ja mu nooruspõlve mänguseltsilise Pablo pärast.“

„Ah, teie kõnelete oma punasest teenerist?“

„Pablo ei olnud teener,“ ütles niiduid nii õrna iseloomuga laps vätkuval silmil, „ta oli meie perekonna kasvandik ja minu sõber, sennor.“

„Ma alistan alandlikult, sennorita, kuigi ma päriselt ei mõista.“

Maria ei vastanud.

Kannustega kliristades astus üks vana vaquero rõdule ja talle järgnes teener Pepe hirmunud näoga.

„Mis on?“ küsis sennora, kes karjast tundis, üllatult, „mis sundis sind siia ilmuma, Benito?“

„Sennora, ülal mägedes on võitlus käimas, juba vara hommikul kuuldsime suur-tükkimürinat —“

Kõik kargasid kokkudes püsti, daamid olid kahwatanud.

„Säl asusin siis teele, et sellest sennorale teatada.“

„Jumala pärast, Benito, mis sa kõneled?“

„Pidi äge võitlus olema.“

„Ja meie omad, meie omad? Don Antonio?“

„Muud ma ei tea, sennora. Lahing oli meist kaugel, suur-tükkimürina kandis tuul läbi orgude.“

„Kas ta lähenes meile?“

„Ei mitte, näikaua kui viibisin karjade juures.“

„Need on meie omad, Jumal aidaku neid.“

„Aamen!“ ütlesid vana vaquero ja Maria. Ka sennor de Mendez oli väga rahutuks muutunud.

„Ruttasin siia, et sennorat mägedesse juhtida, kui ta seda käseb.“

„Täna sind, mu tubli Benito,“ vastas erutatud sennora, „aga tahan oodata, kuni saan lähemaid teateid.“

Täis armastust toetus Maria oma ema najale.

„Need on sedavõrd tähtsad teated,“ ütles sennor de Mendez, „et, nii meeeldj kui sooviksingi igaks juhtumiseks daamidele pakkuda oma nõrka kaitset — siiski nii kiiresti kui võimalik koju pean ratsutama.“

Pilguga, mis väljendas vastandit austusele, ütles donna Inez: „Leian selle teguviisi päris arusaadava olevat ja soovin sennor de Mendezile õnnelikkude reisi.“

Ta kummardas jumalagajätmiseks pääd ja noormees lahkus suure rutuga.

Vana vaquero vaatas talle täis põlgust järele. „Mis pean tegema, sennora? Kas pean siia jääma ja teie käske ootama? Või ratsutan mägedesse teateid koguma?“

„Kui sa mitte liig väsinud ei ole, mu vanake, oleks mulle viimane ettepanek meelsam.“

„Väsinud? Häh, sennora, istun nelikümmendkaheksa tundi järgimööda sadulas, kui seda vaja. Söön ainult vähe ja siis ratsutan.“

„Väga hää, Benito, lase endale süüa anda ning võta siis hobuseid, mehi, raha, mis sa vajad, tule ainult nii kiiresti kui vähegi suudad tagasi.“

Kiiremas käigus ajava hobuse kapijade plagin kõlas läbi õhu, rõdu ette ilmus lanceroode ohvitser.

„Antonio!“

„Isa!“

„Inez! Maria!“ kõlas rõõmuhõiske ja don Antonio kaisutas naist ja tütart.

„Oh, Antonio, kallis,“ ütles pääle esimese ärevuse möödumist donna Inez kartusega hääles „oled sa põgenemisel?“

„El, armas, tõrjusime need kaabakad tagasi. Mu Inez, mu tütreke —“ ning jälle kaisutas ta mõlemaid.

„Kas olete neid röövleid pipardanud, sennor?“

„Jah, vana Benito, aga tublisti, kuid miks viibid sa siin?“

„Ta tuli mulle teatama, et mägedes võideldakse ja mulle oma abj pakkuma.“

„Tubli, mu vanake.“

Ta kutsus vaquero vähe kõrvale.

„Kas sa tunnud kitsasteid läbi kaljude, Benito?“

„Seda küll, sennor.“

„Sa pead kohe ühe väeosa sinna juhtima, et meil selja tagant pääle ei saadaks tungida. Kas ei tunnud ka Tamay neid teid?“

„Jah, ka tema tunneb neid.“

„Sää end valmis. Mitu meest on vaja?“

„Viiskümmend kütti võivad neid terve sõjaväe vastu kaitsta.“

„Hiiva. Oota kuni kindral tuleb.“

Siis pööris ta uuesti donna Inezi poole.

„Kuidas läheb rindel, Antonio?“

„Seda pead teada saama, armsam, esialgul pole midagi karta — aga mulle järgib conde, et meie juures peatuda; teda saadavad mitu staabiohvitseri; palun, sää kõik vastuvõtmiseks korda.“

„Oo, ruttan kohe tarvilisi käske andma.“ Ja kiiresti kadus ta maija.

„Noh, mu väike kallike, kuidas olete aja mööda saatnud?“

„Palvetasime sinu eest, isake.“

„Ning Jumal võttis teie palveid kuulda.“

„Kallis isake, oled sa midagi Pablost kuulnud?“

„Meie pruunist Maya sõdurist? Ei, armas.“

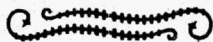
Kurvalt kummardas Maria oma päakest.

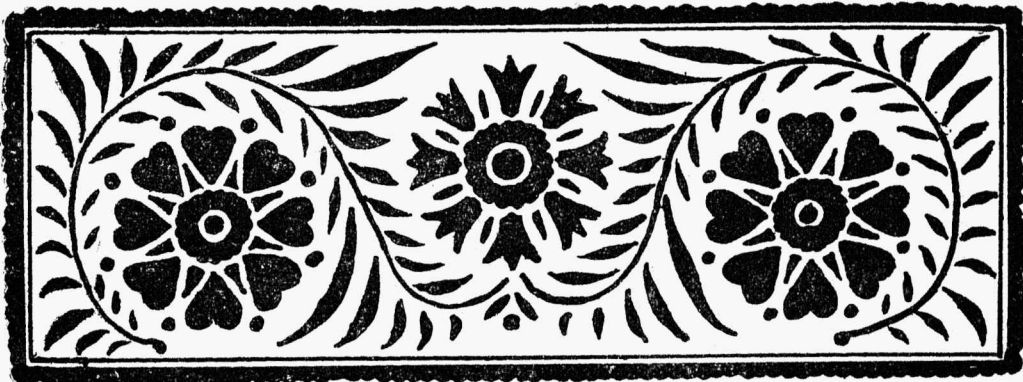
„Minu eskadronis olid mõned mayad, kes vapraht sõdisid; ühe neist, kõige kavala, kellele ütlesin, kes su sõber õieti on ja et ta rinnal kannab mayakuningate märki, mis ta pääle suurt mõju avaldas, saatsin salakuulajana kazike Chamulpo juure Pablot otsima, aga ta tuli tagasi, ilma et oleks midagi teada saanud. Rahustu, Mariquita, ka Pablol on oma kaitseingel.“

„Vaata, sääil läheneb kindral.“

Kuna don Antonio ohvitseride ja lanceroode salga saatel lähenevale ülemjuhatajale vastu ruttas, lipsas Maria maija.

* *

HERKULES TEELAHKMEL.

Prof. A. Schaefer'i järele.

Juttu „Herkules teelahkmel“ tuntakse hästi; vähem tuntud on asjaolu, et see allegooria (piltlik jutt) tõsise jutu lõpu moodustab. Tähendab, sarnane jutt ei ole „väikestele lastele ajaviiteks“. Eelolev kahekõne on täiesti Plato kahekõnede (dialoogide) stiilis läbi viidud, kui tema on kirjutanud Xenophon; ta räägib enesevalit- susest ning näitab, kuidas Sokrates oma õpilasi, täisealisi noormehi, küsimuste va- ral püüdis õpetada ning jaunistada. Õpi- lasena esineb Aristipp, rikkaima ning mõju- vaima Küreeni kaupmehe poeg, nõndani- metatud Küreeni filosoofia-kooli asutaja. Ta õpetas: hää on seesama, mis meeldiv. Püüe lõbusa elu poole on võrdne püüdega hää poole, tähendab ülim hääduus on lõbu (nagu seda peen kasvatus ning eluviis vaimule kui ka kehale pakuvad), ning sil- mapilgu lõbu, sest ainult olevik on meie. Selle vastu saab Sokrates kolm väidet, mida ta tõestada tahab:

1. Ei või valitseda too, kes ennast ei valitse.

2. Kes ei valitse, peab teenima; kes- teed elus ei ole.

3. Kuid ka see võib sisemise rahuldu- sega oma elu vaadelda, kes enese kallal töötades tubliks on saanud („sest tubliduse ette säadsid igavesed jumalad higi“). — Eeskujuks neile olgu Herkulese otsus „tee- lahkmel“.

Sokrates algab järgmiselt: Kujutle- me juhtumuse, Aristipp, et sul on kaks poissi ning pead neid nii kasvatama: ühe hääks valitsejaks, kuid teisel ei tohi vähe- matki kalduvust valitsemiseks olla. Kuid- das saavutaksid seda? Kui sul midagi selle vastu ei ole, algame toitmiseviisist, mis sa arvad? Aristipp: Hää küll, see on ju kõige lähem, sest toiduta nad ei ela. Sokrates: Ootab neid tähtis töö — kumba sa harjutaks töötama ning kõhtu

oodata laskma? Aristipp: Muidugi tulevase valitseja, et tal, kui ta pärast va- litsuses töötab, riigiasjad korraldamata ei jää. Sokrates: Ning kui nad juua tahavad, siis ei ole tal ka raske janu kan- natada? Aristipp: Muidugi. Sokra- tes: Ning keda sunniks sa väsimust võitma, et ta võiks mitte ainult hilja maga- ma heita ning vara tõusta, vaid ka ööd läbi ülevall olla? Aristipp: Sedasama. Sokrates: Kas ta ei peaks veel õppima mõnest lõbust ilma olema, kui töö seda nõuab? Aristipp: Ka seda; ta peab õppima ennast valitsema. Sokrates: Kumb neist peab viluma raskuste eest mitte tagasi kohkuda, vaid neid häämeelega ene- sele võtma; ehk alati õppima, et enese teadmisi täiendada, mis võimaldab igast sei- sukorrast välja pääseda, igale hädaohule vastu astuda? Aristipp: Tulev valit- seja. Sokrates: Kõik, kes neis harju- tusis tublid, on kõlbulikum valitsejaks; tei- sed, kes seda ei ole, ei tohi valitsemise päale mõteldagi; õigus? Aristipp: Nii see on. Sokrates: Nüüd oskad sa mõ- lemale neist inimliikides õige koha osu- tada. Oled sa millalgi mõelnud, kumba klassi sa enese säädma pead? Aristipp: Oo, ennast ei mõtle ma sugugi valitsejate liiki asetada. Mulle näib rumal inimene olevat, kellele enese koormast küll ei ole, vaid veel oma kaaskodanikkude mured enesele võtab. Rõigivalitsejana paljudest soovidest loobuda ning kaaskodanikkude ühiste soovide mittetäitmise korral karis- tust kanda on ometi selge rumalus. Kes soovib teiste hääks töötada, selle kasvatak- sin ma nii, kui sa rääkisid, ning arvaksime ta valitsejate hulka, enese arvam ma aga nende hulka, kes võimalikult kergesti ning lõbusalt püüavad elada. Sokrates: Kas me arutaksime koos läbi, kumb lõbusamini elab: valitseja või valitsetav? Aristipp: Seda võib. Sokrates: Rahvastest, ked

me tunneme, valitsevad perslased Aasias, valitsetakse süürialasi, püriigialasi ning lüüdiatlasid; Aafrikas on samas vahekorras kartaagolased ning liibüalased. Millised rahvad elavad sinu arvates paremini? Ehk võtame hellenlased. Millised näivad sulle...? Aristipp: Aga, palun, Sokrates, ma ei mõtle ennast sugugi orjaks arvata. Ma arvan, elus on veel kesktee, mida mööda minna võib, ning mis valitsemisele ega orjusele ei vii, vaid vabadusele. Ning see viibki õnnele. Sokrates: Kui see tee, nagu ta orjusest ning võimust päästab, ka inimestest päästaks, siis rahuldaks see vastus. Kui sa inimeste seas valitseja ega valitsetav kui ka valitsejate vabatahtlik teenija olla ei taha, siis peaksid sa ometi teadma, kuidas avalikus kui ka eraelus, kus tugevam alati oskab nõrgemat

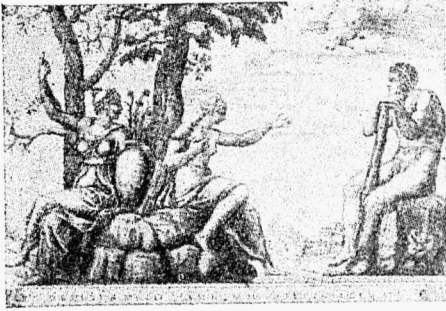
liikumise võimaldavad? Või loodad enese sellepärast kindla olevat, et su isandal sinust kui orjast ikkagi kasu ei ole? Sest nagu sa ütlesid, ei ole sul himu teistele töötada, vaid mõtled ainult, kuidas lõbusamini ning kergemini ära elada. Kuid, Aristipp, mis teevad isandad sarnaste orjadega? Nad ajavad neist laiskuse hoopidega välja. Sa teed oma orjadega nii? Aristipp: Muidugi, muidugi. Kuid mille poolest on neil, keda valitsejateks kasvatatakse ning kes sinu arvates peavad õnnelikuks saama, parem kui neil, kes sunnitud on halba kannatama: nad peavad ju vabatahtlikult nälga ja janu, külma ning uneta öid ja muid halbustsi kannatama? Ei ole mingit vahet, vahest ainult see, et, kes enese vabatahtlikult valudele annab, päle muu veel suur narr on. Sokrates: Kuidas, Aristipp,

vaevata ning alistada. Aristipp: Et seda ei juhtuks, ei ela ma kindlasti ühes kohas, vaid võõrana siin ning sääl. Sokrates: Vaata. Sellega loodad sa kõik vastuväited tühistada. Ja, ja, sul on õigus: sest ajast kui Tammedemurdja, Nuiamees ning Liikmevenitaja tapeti (Theseusest), ei kiusa võõraid keegi. Ometigi annavad valitsejad kõigis riikides eneste kaitseks säädusi välja, ümbritsevad endid sugulastega ning püüavad veel teistele sõpradele tugebeneda; varustavad endid vaenlaste vastu sõjariistadega ning sõlmivad lepinguid väljaspool, ning vaatamata nii paljude häädte kaitseabinõude pääle ei ole nad vägivalla eest kaitstud. Ning sina, kes sa midagi sellest ei oma, kes sa nii palju aega hädaohtlikule teekäimisele viita tahad; kes sa igas linnas, kuhu tuled, kodanikkudest alamal oled ja ometi nende hulka kuulud, kelle kallale pahad inimesed meeeldi tulevad: sina, võõras, tahad vägivalla eest kindlustatud olla? Loodad, et riigid sulle vaba

kas sulle ei näi, et vabatahtlikult nälga kannataja süüa võib, millal tahab, janu kannataja — juua jne.; too aga, kes midagi sarnast sunnitult kannatab, enese piina sugugi siis lõpetada ei saa, kui tahab? Vabatahtlikult rühkija tunneb ka rõõmu oma rühkimisest, sest ta algab seda hää lootusega, nii kui kütt lootuses saagi pääle kõik viintsutused välja kannatab. Ning see on väikseim tasu, on ju suuremaid; ta näeb, kuidas ta keha ning vaim järjest kõvenevad; ta näeb võimalusi teistele häädte teha ning hääd sõpru muretseda; ta saab võidu vaenlaste üle ning omab seega teened isamaa ees. Kuid kes sarnast tasu saab, elab ka õnnelikult, rahul olles enesega, ning on kiidetud ja austatud kaasinimestest. Kuula nüüd, mis kõneldakse Herkulesest.

Eas olles, kui poisso noormeheks saab, nägi Herkules kord üksikus kohas kaht naist enesele lähenevat. Üks — ilusa kujuga ning jaunis, oli lihtsais valgeis riideis, kuid ta oleku ning silmade häbelikkus ehtis

teda paremini igast välisest eltest; teine vaid oli täidlase, toreda kasvuga — värvi- tud näoga, ereda is eltest tuli ta väljakutsu- vate silmadega ning vahtis sageli ümber, kas teda ka tähele pandaks.

Kui nad lähedale jõudsid, tungis viimane ette ning pöördus Herkulese poole: „Näen,“ rääkis ta, „et kahtled, kumba teed elus minna. Võtad sa mind enesele seltsiliseks, siis viin sind lõbusaimat ning mugavaimat teed; ükski lõbu ei pea sulle kaotsi mine- ma, raskusi ei tunne sa. Kibedad võitlused ning muud vastikused jäävad sinust alati kaugele; saad alati peeneimat ning valitui- mat süüa, lõbustavat kuulata ning vaadata, pehmeimal asemel magada ning ülepää ker- gesti kõik elurõõmud saavutada. Mille tei- sed suure vaevaga saavutavad, seda naudid sa vaevata, on ju palju asju, mida võib kasutada, ning ma luban oma sõpradele igast asjast kasu püüda.“

„Kuidas su nimi on?“ küsis Herkules.

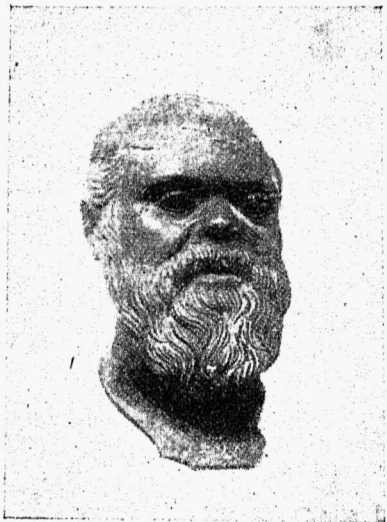
„Sõbrad nimetavad mind Hüvanguks, vaenlased — Lõbuarmastuseks.“

Vahepeäl jõudis ka teine naine sinna ning ütles: „Ka mind kuula, noor kangelane, sest ma tunnen su vanemaid ning tean, kuidas sind kasvatati. Sellepärast loodan, et pöördud minu poole ja minu auks ning kuulsuseks teed palju jauneid tegusid. Kuid ma ei taha sind petta naudingu kujutlusega, vaid avalikult ning õigepäraselt elu kaju- tada, nagu jumalad teda korraldanud. Usu mind, surematud ei anna inimesele hääst ning tõeliselt ilusast midagi töö ning vae- vata. Tahad, et jumalad oleksid sulle ar- mulikud, pead austama neid; tahad sõp- radest armastatud olla, pead neile hääd tegema; tahad oma isamaal kuulus olla, pead talle kasu tooma; tahad kogu Greekas oma tublidusega imestust äratada, siis pead greek- lastele hääd tegema. Peab maa sulle rik- kalikku saaki andma, pead põldu hästi ha- rima; on sul soov suurte loomakarjade abil rikkaks saada, pead nad enesele soetama; tahad sa sõjakuulsust, sõpru vabastada, vaenlasi võita, siis pead ka hääde õpeta- jate juures sõjakunsti õppima ning selle

tarvitamist harjutama; tahad lõpuks tuge- vat keha omandada ning säilitada, siis pead teda karastama ning kõige esiteks harjuta- ma vaimu sõna kuulma.“

Nüüd võttis Lõbuarmastus jälle sõna: „Näed, millist pikka teed kaudu tahab see sind õnnele viia? Mina osutan sulle mõ- nusa ning lühikese tee elurõõmude juure.“

Selle päle ütles Voorus: „Sa lobiseja, kuidas võid sa hääd pakkuda, kui sa selle saavutamiseks midagi ei tee? Ei oota isegi himu naudingu järele, vaid küllastud igasugustest rõõmudest, emme kui õieti tahtmine nende järele ilmub. Sööd enne kui nälg tuleb, jood enne janu; enne kui sulle söök maitseb, peavad kokad kõiki oma kunste näitama; et himuga juua, muretsed enesele kallid viinad, mida suvel isegi eriti jahu- tama peab. Et hästi magada, ei ole küll- lalt soojast tekstist, vaid selleks nõuad peh- me aseme ning kiikvoodi, sest mitte selle- pärast ei maga sa, et töötasid, vaid selle- pärast, et midagi ei teinud. Oled küll su- rematu, kuid jumalad tõukasid su ära ning hääd inimesed põlgavad sind. Kõige meel- divamat, mida kuulda võib, kiitust võo- raste suust, ei kuule sa ialgi, ning kõigist ilusamat, mida näha võib, ei näe, sest sa ei ole veel enese hääd tegu näinud! Millised mõistlikud inimesed peaksid sinu austajad olema, sest need austajad on noorelt raugad ning vanalt nõrga aruga ja peavad oma te- gude pärast häbenema? Mina vaid käin läbi jumalate ning hääde inimestega. Ükski kuulus tegu ei sünni minuta; kunstnikkudele olen ma armastatud kaastööline, kodanik- kudele truu majahoidja, orjadele hääd- sooviv kaitsja; kõigi toimingute juures rahu ajal olen hää abiline, sõjas ustav kaas- võitleja ning sõpruses parim kaaslane. Minu sõpradele maitseb söök ja jook, ilma et nad

oleksid ärritavalt valmistatud ja vürtsitatud, sest nad ootavad, kuni söögiisu tuleb; uni maitseb neile paremini kui noile, kes midagi ei tee, kuid ei ole nad ka pahased, kui peavad asemelt lahkuma ning ei unusta armsa une pärast oma kohuseid. Noortena rõõmustab neid vanade kiitus ning vanadena noorte auavaldused; ühed tuletavad meelsasti oma tegusid meele, teised rõõmustavad niisama kuulsaid korda saata lootes, kõik aga naudivad minu läbi jumalate sõprust, sõprade armastust ning isamaa austust. Ning kui tuleb saatusest neile määratud surm, siis ei unustata neid, vaid neid ülistatakse lauludes ning nad elavad mälestusis.“

Nii manitses Herkulest Voorus; sul,

elu ning sundis inimesi enese üle järele mõtlema, et hää ning kurja ja elu ülesande kohta selgusele jõuda. Teiste sõnadega, ta tarvitus teoreetilised teadmised praktilises elus ära.

Xenophoni sõnad „Mälestusis Sokratesest“ oma jumalatepölgamise ning noorsoo hukutamise pärast mürgisurma mõistetud õpetaja au päästmiseks ütlevad järgmist: „Pääsi, milles Sokratesest süüdistati, oli: ta ei olewat valitsusest ettekirjutatud usku, vaid tahtvat uusi jumalaid sisse tuua. See süüdistus näib faktil põhjenevat, et ta ütles, jumalus ilmutavat ennast talle. Kuid sellega ei ütle ta midagi uut, sest paljud usuvad ennustajaid ning uurivad lindude lendu, vastutulijate sõnu, ohvirloomade

armas Aristipp, kõlbaks ka tema sõnadele tähelepanu kinkida. Herkules valis vooresse karmi tee ning parandas jumalateolt kuulsuse ja hiilguse.

*

Mõlemad allajärgnevad väljavõtted on jutustatud Herkuluse looga ühest raamatust päritud ning osutavad, millisele puhtale alusele Sokratese õpetused tugenesid. Ta ei olnud erifilosoof, mõne filosoofide-kooli asutaja, vaid ainult „filosoof“ selle sõna esialgses mõttes: tarkuse sõber, rahva õpetaja ja tõe sõber, kes oma kaasaeglastele mitte filosoofilisi vaateid ei pakkunud, vaid neid mõtlema ergutas; inimesi mitte õpetada, vaid arendada, neid arusaajateks ning vooruslikkudeks kasvatada tahtis. Ei mõelnud ta ka mingit filosoofilist „süsteemi“ välja, ei loonud mingit teaduslikult korraldatud õpetust, ta juhtis filosoofia, nagu Cicero ütleb, taevast maa päälle, linnadesse ning inimeste elukohtadesse; viis ta tõsi-

sisikonda ning muid kuuldavaid ja nähtavaid ennustusi. Need ei arva ka, et linnud ehk juhuslikud vastutulijad teaksid, mis neisse, küsijaisse, puutub, vaid et jumalad seda nende läbi ilmutavad, ning Sokrates uskus sedasama. Muidugi, räägitakse harielikult küll, et linnud ehk vastutulijad hoiatavad ehk julgustavad, tema aga kõneles nii, nagu arvas selle olevat, ning ütles, jumalus olevat talle märku annud. Tihti on ta ka ühele ehk teisele sõpradest nõu annud midagi teha ehk mitte teha, sest jumalus olevat talle seda teada annud; ning kes teda kuulasid, võitsid, ja kes ei kuulanud, kahtlesid pärast.

Kui talle kord keegi ütles, ta näivat eriti jumalate lemmik olevat, sest nad õelda talle tihti ennustuskunsti abita, mida teha ja mida tegemata jätta, siis vastas ta: „Suurem hulk ootab küll, millal jumalad neile kehastatuina ilmuvad, et siis nende tahtmist täita, kuid sa võid juba teada,

mis hää nende meelest, kui nende tööde uurimisse süvened, mis sind suurima austusega nende vastu täitma peab; niipalju

hääd teevad nad, ehk neid küll ei näe. Tahad nende häätegusid tänuhulikult tasuda, siis ole neile sõnakuulelik.“

NOORSOOKIRJANDUS 1923. A.

Ülevaade. Eduard Männik.

7

Tavalikkude jutustuste kõrval on ka paremateks noorsooraamatuteks saanud loomade, taimede jne. elu käsitlevad jutustused. Karl Evaldi looduse jutustused on üle maailma levinenud ja osutuvad paremateks noorsoojuttudeks. Päälegi pakutakse puhtbelletristilise (ilukirjanduslise) materjali kõrval populaarteaduslikku materjali. Pedagoogid on sarnaseid jutustusi lastele eriti soovitanud ja neid isegi õppevahenditena koolides tarvitanud. Uuem kasvatusedus pooldab väiteid, et kergestiõpitavad on need ained, mis õppijatele arusaadavaks ja huvitavaks tehtud ning selle tõttu on väljamaa koolides sarnaseid jutustusi õppevahenditena tarvitusele võetud.

Sarnaste jutustustega on ülemaailmse kuulsuse omandanud Karl Evald, R. Kipling, Jack London, E. Seton-Thompson jne. Nende jutud käsitlevad tegelastena pääasjalikult loodust, loomi, puud jne. Näiteks on Karl Evaldi ainete piirkond õige laialdane. Tema jutustuste tegelasteks on sagedasti puud, loomad, külgelakkavate haiguste patsillused, kuu, päike, tähed, vesi, tuli jne. Õieti on tema jutustus looduslugu, ainult intriigeeritud ja jutustuste vormi surutud. Ridyard Kiplingi tegelased on enamasti loomad: krokodillid, lõvid, pantrid, vähid jne. Vist vikerkaarlastele ning lasteröömlastelegi on

mitmed tema jutustused tõlgete kujul tuttavad. Suurem loomade elu käsitlev raamat on temal „Dshungli raamat Mougli“. Selles töös esinevad loomad, nagu oleme harjunud inimesi kujutelema, ja nad toimivad mõistuse järele, kuna üle selle laotub ikkagi instinkt.

Seton-Thompson ning Jack London on loomade psükoloogia tõlgitsejad. Seton Thompson on avaldanud palju lühemaid jutustusi loomade elust ja seda just pääasjalikult nende psükoloogia järk-järgulise ning instinktilise arenemise järjekorras. Jack London on neist kõige vähem loomadejutte kirjutanud. Tema päätegelased on ikka inimesed, ja loomad domineerivad ainult seda akti, mida inimene vajab, kuid London on just kirjeldanud nende psükoloogiat sarnases olukorras, nagu ta uurimuste järele osutub. Puhtloomadepsükoloogia on eriti hästi väljendatud ta raamatus „Valgekihv“, mis ka juba kaks korda Eesti keeles ilmunud on.

Samasugune kirjanik on ka W. Bonsels. Ta pikem jutustus „Mesilane Maaja“ käsitleb mesilase juhtumusi, kes mesipuust välja lennanud, et maailmaga tutvuneda. Kui käsitleb Seton-Thompson, R. Kipling ja Jack London endi loomtegelasi pääasjalikult nende psükoloogia seisukohast, siis on Bonsels kaldunud Evaldit imiteerima ja tegelastele saavutanud fan-

taasia tõttu isegi rääkimisvõime. „Mesilane Maaja“ on võrdlemisi hää raamat, teda peetakse isegi hili-semas maailma noorsookirjanduses üheks paremaks, samuti osutub ka kirjanduses väärtuslikuks raamatuks. „Mesilase Maaja“ menu levi-nes ruttu Saksamaal, Inglismaal, Prantsusmaal, kuni saabus meienigi!

Maaja on väike mesilane mesi-laste rahvusest. Juba sündides leiab kasvataja, et ta tavalik mesilane pole ja nii putkabki Maaja esimesel katselennul saatja juurest ära, et tutvuneda loodusega ja kohata selle ülimalt olevust — inimest. Ta koge-nemised on õige suured, kuid teda rahuldab ainult inimese nägemine, sest sellest on ta nii palju kuulnud, et ei tea temast hääd või halba ar-vata. Lille vaim võimaldab talle näha inimest silmapilgul, mil ta ar-mastab ja Maaja leiab selle kõige suurema ja jumalikuma olevat, mis üldse looduses on. Olles rahuldanud enda ihaldussoovi, pöörab ta koju tagasi, teel aga saades vapsikute pääletungimisest mesilaste puule teada ja päästab oma riigi, mille eest kuninganna arvab teda enese pare-maks sõbrannaks.

Huvitav on ka Ernest Seton-Thompsoni „Kolm kange-last“. Nagu juba eelpool mainisin, kuulub Thompson paremate loo-

Rudyard Kipling.

made elu kujutavate kirjanikkude hulka ja ta mõningad tööd on isegi Eesti lugejatele tuntud. „Kolm kange-last“ sisaldab lugusid Irbost, Cur-rumpawi kuningast. Ema Prits-pardist ja Kavalnukist. Need lood on valminud loomade psükoloogiat uurides, tähele pannes nende elu-viisi, vägitöid ning elamisavaldusi. Selletõttu esinevad Thompsoni loo-matüübid nagu elavatena, kaasas kandes endi vägitöid, iseäraldusi ja eluavaldusi.

(Järgneb.)

KUIDAS KIRJUTADA AJALEHELE.

J. Mändmets.

Kirjutatud noortele vikerkaarlastele näpunäiteks.

3

Veste.

Veste (följeton) on ajalehes tähtis kir-tusharu. Endisel ajal olid hääd vestekir-janikud Venemaal, siis on vested moes veel Prantsuse ajakirjanduses, kuna Ing-lismaal neid vähe on. Veste ala on väga laialdane, sest ta võtab ained poliitilisest, hariduslisest, majanduslisest jne. elust. Ena-masti hurjutab ta mitmesuguseid väärnä-husi päältnäha süüta näol õige kibedasti.

Venemaal, kus valitses omal ajal niisugune kord, kus ajakirjanik oma sulega mingit võimu ja viimase omavoli ei tohtinud puu-dutada, oli ainult vestekirjutaja see, kes võis tungida keelatud valdkonda.

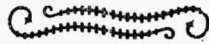
Vestekirjutajal peab olema väga vaimu-rikas, terav, võiks öelda isegi vahest kihv-tine sulg, kui ta tahab, et ta kirjutis löi-kaks. Tal peab olema terav tähelepanemis-võime, et ta üles leiab seltskondlikud ja

isiklikud närusused ja narrused ja siis need otse alasti koorib ja avalikkuse ette toob. Tihti on seltskond mõne elunähtuse vastu õige ükskõikne, kuid veste, olgu kas lõbusal või jälle kihvtisel keelel, äratab ta vastu huvi.

Kuidas vestet kirjutada, selle kohta on raske juhatast anda, sest vestekirjutajad on iselaadi kunstnikud kirjanikkude peres, umbes sedasama, mis karikaturistid maalikunstnikkude hulgas. Soovitav noortele, kes omal selleks annet tunnevad, hoolega lugeda sellesarnaseid töid ja tähele panna nende iseäraldusi. Muidugi tulevad esi-

mesed tööd paindumatad, puised, konarli- sed keele poolest, aga siin viib märksalt edasi visa tahtmine ja püüd ja hoolas har- jutus. Aga — kordan veel — inimesel peab veste kirjutamiseks ik- kagi anne olema, midagi peab ta hinges kipitama ja valuta- ma ja püüdma säält välja pää- seda. Kui seda tundub, küllap siis muutub ka stiil painduvaks, keel vaimukalt taba- vaks ja võib olla sünnivad häädki vested.

Meil Eestis on häid vestekirjutajaid vä- he, sest enamasti muutuvad nad harutu- siks, õpetusiks ja on sellepärast igavad.

Küsimused ja vastused.

(Järg.)

Mis või kes on maailmas kõige armsam? Jah, — see on väga keeruline küsimus, pa- neb päris pää tiiru käima. Aga kui Mo- tik teada tahab, siis võin talle ka vastata. Esiteks on mulle maailmas kõige armsam kirjandust lugeda, et ma küll V ä h k olen, aga siiski huvitab see mind. Kui ma kord sellele otsusele tuln, siis ei taha ma ka nimetamata jätta, et „Vikerkaar“ ja „Laste Rõõm“ on kõige mitmekesisem ja armsam ajaviide.

Kui Motikut see küsimus huvitab, siis võiks veel teiseks nimetada: Nagu teate, olen ma V ä h k. Aga missugune vähk? — muidugi M u s t V ä h k. Et ma vees elan, siis on mulle kõige armsam sääl vee sees sulistada ja hüpata. M u s t V ä h k.

Kõige armsam inimene maailmas oli mulle mu ema; kuid surm röövis ta mult ja nüüd on mul vaid isa armsam inimene.. R i i k u k u k .

Maailmas on mulle kõige armsam Eesti- maa oma mühavate metsadega. T a i d u r .

Kõige armsam maailmas on isamaa. L a i n e .

Maailmas on armsaid asju palju. Siiski on üle kõige hää sõber, huvitav raamat ja „Vikerkaar“. E d i s o n .

Seekord on Motik vaestele vikerkaar- lastele hirmus raske ülesande annud. Kõige raskem on ta aga vist minule. Armastan ju nii paljuid asju ning inimesi, ja kuidagi ei suuda nende hulgast leida just seda kõige armsamat. Tahaksin aga nii häämeelega vaigistada Motiku ja teiste vikerkaarlaste uudishimu. Ehk lepите sellega, kui teile

nimetan oma küll mitte kõige armsamad, aga siiski ka armsad asjad ja olevused. Armastan oma isamaad, oma väikest koer- a ja kõiki vikerkaarlasi.

Sõstrasilmline piiga.

Oleks armas, kui Viljandi Liisu oma lu- baduse teostaks ja sellele auväärt hiinlasele Tsin-Tsän-Tso'le, Billy-Ritsy'le ja eelpool- nimetatud hiinlase toapoisile, kelle nimi Krim-nou-tshi, sarnased varjunimed Nõmme- nõial laseks teha, millistest nad enam lahti ei saa ja mis rohkem eestlast meele tule- taks. (Ei tea, kas see minu pilta ka peaks käima?) C o n s u l I I I .

Minule on maailmas kõige armsam loo- dus ja sinine taevas. D i - D a - D o .

Oma emale peame meie, lapsed, pühen- dama oma armastuse ja see olgu temale tasuks selle suure vaeva ja hoole eest, mi- da ta meid kasvatades pidi tundma. Ja ühtki olevust maailmas mulle armsamat ei ole, kui oma ema. T u u l e - T a a t .

Igavustunne — kihutab tööle, ene- sega rahulolematuse — äratab püüdu paremuse poole ja üleilmline vendlus — nõuab: kaoksid sõjad ja ve- revalamisid! Ning neljandaks on mulle kõi- ge armsam see inimene, kes kõige parema kasvatuse on saanud ja — kes kõiki neid mõtteid pooldab ja kus tarvis, ka nende järele käib. A u g . M ä t a s (Abjakas).

Ole hää, võta vaevaks ja loe järgmised read, siis tead, kes mul kõige armsam.

Mu ema!

„Mu ema, mu ema, kas tui maks on läinud su riad? kas tõesti unustand oled sa mind?

Küüll vara mu kodunt sa ära andsid,
jah vara... vara, kui käbel kaisutades
kandsid...

Mu ema, oh ema, mikis rändan siin
iüksinda nüüid,
oh üttele, kas tõesti on selleks mul süüid?
Kas tunned, mu emake, seda piina,
mis kallab mu südame keeva, mürgitet
viina?"

„Pojuke, kallis lapsuke, ära kaeba, rutta,
ei elus maksa iial kurta, ei nutta...
Süüid pole, et oled vaene matkaja,
sa oled noor ja ole elu hubasem jätkaja..."

Siis pühkis emake nuuksudes silmi
nutuveest
ning hüüdis: „Hoiä eemal' kurjest
sõpradest!"
Siis nukralt nuttes norgu ma lasksin pääl
ja hüüidsin tall' järel': „Oo, emake,
kallis ja hääl!"

Kägu.

Kõige armsam on mulle kirjandus. Raamat ja ajaleht on mu paremad sõbrad, sest ainult nende läbi on meil võimalik oma silmaringi laiendada. Tulevikus kavatsen kirjanduse alal tegutsema hakata, et kasulik olla tervele inimsoole ja ühtlasi ka oma isamaale.

E m m a N õ m m .

Minä pean kõige armsamaks võorastel
maadel rännata.

M e t s a R e i n .

Kõige armsam maailmas on mulle vanemad ja õde.

E v y .

Kena kevadine õiterikas mets meeldib mulle kõige enam, kus võib vaiksetel kevad-õhtutel oma kadunud vanemate pääle mõtelda ja hülgavaid tulevikuplaane valmistada.

V a e n e l a p s .

Kõige armsam mulle on minu väike õde, kellega mängides ma oma vabad tunnid mööda saadan ja ärkamate noorte ajakiri „Vikerkaar“.

K a r o l u s .

Armsamaid, kui mu vanemad, ei leia ma küüll iganes. Armastan ema, kes mind hällilapsena oma rinnapiimaga toitnud, oma tööst karedate kätega mind üles hüipitas. Kuidas on ta isaga koos minu eest hoolt kannud, kui palju vaeva näinud! Loodan aga tulevikus neid nii palju aidata kui mul võimalik on.

I s a m a a t ä t a r .

Minu kõige armsamaks seltsiliseks on „Vikerkaar“, sest et ainult tema on kõige huvitavam noorte-ajakiri Eestis.

T õ n s u A t s .

Kõige armsam on minule „Vikerkaar“ ja temas ilmuvad noorte kirjatööd.

K i r j a - T i i t s .

Isamaa on mulle kõige armsam ja väärtuslikum maailmas. Siin olen sündinud ja

lapsena mänginud; kodumaa hälljendavail küünkail kui lustilinnud oma isamaa kallimaid laule laulnud. Siin armsal kodumaal on meie esivanemad elanud, seda maad harinud ja oma viimase jõu välja pannud, et oma isamaad kaitssta. Hulk aega on ta eest võideldud ja vaeva nähtud — nüüid oleme vabad! Ka meie peame oma isamaad harima ja kaitssta, sest see vabadus, mis meil praegu on, ei kesta kaua, kui me ise oma riiki ülal pidada ei suuda. Loodan, et ka teised sõbrad minuga ühel arvamisel on ja et me oma isamaa kaitsseks kõik oma jõu välja paneme ja meie noorsugu selle tähtsusest ise aru saab ning kõigi pahede eest hoiab, mis isamaale kahjulikud on.

P a m b u - P e e d u .

Loodus on mulle kõige armsam.

K õ i k u v a d m õ t t e d .

Kõige armsam on mulle mu kodumaa oma soode ja rabadega, oma küngaste ja helkivate järvedega. Mulle on armas mu kodumaa põhjatuul, mis puude ladvus mühisedes nii kaunisti kevadest jutustab. Mulle meeldib mu kodumaa sügav, mõõtna, sinine meri. Üldse kõik, mis on mu kodumaal, on mulle kõige armsam.

P õ h j a m a a k a s v a n d i k .

„Ei leia mina iial tääl
See suure laia ilma pääl,
Mis mul' nii armas oleks ka,
Kui isa, mu isamaa!"

U n e t a r j a L i l e t a r .

Kirjavastused.

A. Olümpos. — „Suurim tühjus“ ei kõlba — puudub rütm ja — luule.

Prometheus. — Luuletamine on peen kristalliseerunud kunst, mida te veel pole saavutanud neis 3-mes luuletuses.

M. A. ste. — Teie luuletused ei vasta meie ajakirja noorusvõimsalt helgele meeleolule — liig segased ja ähmased.

P. T. Tartust. — Üks Eesti ajakirjanduse suurematest pahedest on inetu kaaskodanikkude mõnitamine, mis enamasti kannab isiklist laadi. Ei ole mingit soovi kultiveerida seda tooni „Vikerkaares“, seepärast jääb teie ühe vikerkaarilase kohta sihitud karikatuur avaldamata.

V. Lind. — Tänu saadetud kaastöö eest! Avaldame. Arvame tasu alla.

M. Merilaine. — „Liugeldes väljadel“ jääb lund ootama.

Joukahainen. — „Esimene kevadilm“ ja „Metsas“ ei lähe. On harilikkude, kulunud mõtete kordamine.

Kavalad poisid.

Viis poissi läksid korra automaatselt kaalust mööda. Häämeel oleksid poisid tahtnud oma raskust teada, aga paraku oli neil viie peale kokku kõigest 10 marka.

„Pole viga,“ hüüdis kõige noorem, „me võime siiski igatüks oma raskuse teada saada, kui meil ka kõigest 10 marka. Lähme kahekesi kaalule!“

Kohe läks kaks poissi kaalule. Nähes kahe raskust, kargas teine kaalult maha ja andis järgmisele maad. Nii ikka edasi, kuni 10 paari oli kaalul käinud.

Kui kõik poisid kaalul käinud, said nad järgmised numbrid oma raskuse kohta: 114, 115, 118, 119, 121, 122, 123, 125, 126 ja 129.

Nüüd tekkis küsimus: Kui palju kaalub iga poiss?

Kõige noorem oli kõige osavam rehken-daja. See andis varsi seletuse. Kuidas kuulus see seletus? Mie.

Kolmnurga jagamise seletus.

Pojad jagasid kolmnurgalise maa seda viisi nelja jakku, et nad iga kolmnurga külje poolitasid ja poolitamise kohas uue kolmnurga moodustasid.

Seda viisi tekkis endisest ühest kolmnur-gast neli ühesugust kolmnurka.

N A L I.

Ameerika ime.

Merimees, kelle laju pükse sõbrad imetlevad: „Ei see ole veel midagi, aga Ameerikas on meestel nii suured jalad, et nad peavad püksid jalga ajama üle pea!“

M—i.

MALE

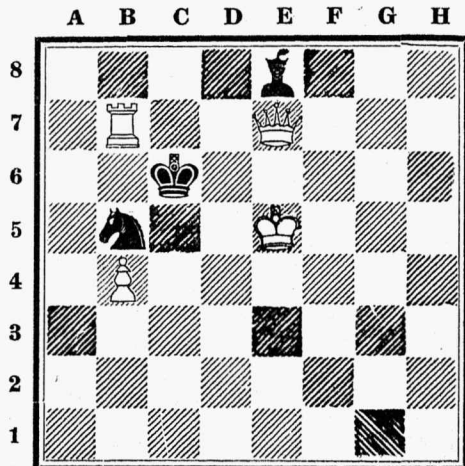
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 30.

Kokku säädnud F. Lazard.

(Éclairreur du soir 1924.)

Mustad.

Valged.

Valged: K e5, L e7, V b7, S b4.

Mustad: K c6, O e8, R b5. Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülesande nr. 22 lahendus.

1. L f1 — c4, L a4 : c4,
2. R e5 : c6 annab matt.
1. (L f1 — c4), O c5 — b4,
2. L c4 — h4 annab matt.
1. (L f1 — c4), O c5 — d6,
2. V d8 — e8 annab matt.
1. (L f1 — c4) O c5 ükskõik kuhu,
2. d5 — d6 annab matt.
1. (L f1 — c4) R f2 — e4 ehk V b2 — c2,
2. R e5 — g6 annab matt.
1. (L f1 — c4), ükskõik,
2. L c4 : c5 annab matt.

Õiged lahendusi saatsid: Albert Kukk (Valgast), E. Toming (Narvast), Valter Veissberg (Kuresaarest), Martin Villemson (Pärnust).